

Marian ENESCU

Managementul riscului

Marian ENESCU

Managementul riscului

**Editura Universitaria
Craiova, 2016**

Referenți științifici:

Prof.univ.dr. Popa Ion Lala, Universitatea de Vest Timișoara

Conf.univ.dr. Simion Dalia, Universitatea din Craiova

Copyright © 2016 Editura Universitaria

Toate drepturile sunt rezervate Editurii Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ENESCU, MARIAN

Managementul riscului / Enescu Marian. - Craiova : Universitaria, 2016

ISBN 978-606-14-1056-9

005

INTRODUCERE

Știința conducerii sau teoria managementului are de rezolvat multiple probleme cu un puternic impact asupra calității vieții și a muncii, de unde și cerința imperioasă ca acestea să fie identificate și explorate în timp util pentru a evita pătrunderea lor în stadiul cronicizării și ireversibilității, echivalând cu ceea ce numim eșec, faliment, catastrofă. Unele dintre problemele respective (epuizarea resurselor naturale cu precădere cele neregenerabile; echilibrul ecologic, încălzirea globală și fenomenele naturale extreme; dezvoltarea durabilă, sustenabilă, etc.) se află de multă vreme pe masa de lucru a cercetătorilor de pretutindeni, avansându-se deja idei și propuneri interesante, realiste, viabile. Altele, ceva mai subtile și de aceea dificil de surprins și cunoscut, sunt permanent în atenția decidenților. Acestea vizează profesionalismul, atitudinea, mentalitatea și comportamentul uman, categorii valorice aflate sub influența manipulatorie a structurilor decizionale prin acțiunea de stimulare a salariaților merituoși și de sancționare a celor vinovați de nerespectarea regulilor și normelor care asigură disciplina muncii și performanța economică, eficiența, profitul. Altfel spus, este o ecuație complexă în care variabile precum: comprehensiunea și persuasiunea, responsabilitatea și exigența, experiența profesională și capacitatea de reacție, autoritatea și constrângerile fac sustenabile creșterea și dezvoltarea social-economică la nivel național și universal.

În astfel de împrejurări, fundamentarea și operaționalizarea unor strategii vizionare și corecte de succes, presupun demersuri mulți și interdisciplinare aprofundate, pornind de la criteriile de raționalitate și optimalitate flexibilă (figura 1).

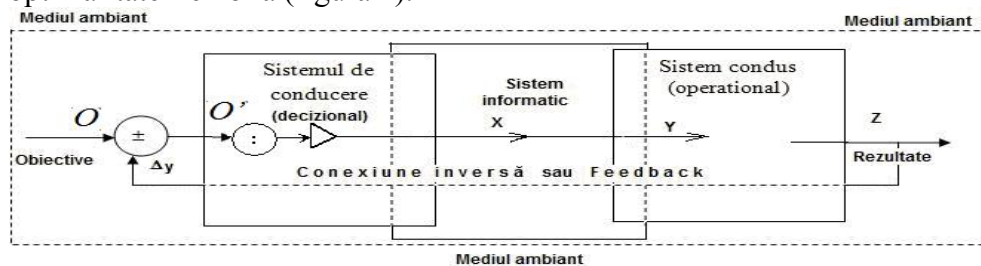

Figura 1 Intercondiționările subsistemelor decizional-informatic-operational¹

¹Popescu Ion, *Teorie și practică în analiza sistemelor de conducere*, vol I: Evaluarea sistemelor, 1977, vol. III: Optimizarea sistemelor, 1986, pag.142, Editura Scrisul Românesc, Craiova.

Demersul consacrat înfăptuirii cantitative și calitative a *obiectivelor efective* (O'), decurgând din diminuarea obiectivelor preconizate (O), ca urmare a apariției anumitor turbulențe în desfășurarea procesului de transformare a resurselor naturale, umane, financiare, informațional-decizionale și de timp în bunuri și servicii solicitate de piață, poate fi imaginat ca o funcție vectorială în care variabilele exprimă următoarele valori sau mulțimi matematice:

$$\begin{cases} O = f(X, Y, Z) \\ X = \{x_1, x_2, \dots, x_i\}, \text{ intrări în sistem} \\ Y = \{y_1, y_2, \dots, y_m\}, \text{ starea sistemului} \\ Z = \{z_1, z_2, \dots, z_n\}, \text{ ieșirile din sistem, rezultatele} \end{cases}$$

Din această perspectivă, fundamentarea și adoptarea de măsuri optimale, presupune efectuarea de studii inter și mulți disciplinare aprofundate, concomitent cu apelarea la criterii explicite care să facă posibil un demers rațional de înfăptuire a țintei obiectivelor preconizate (prestabilite), activitate laborioasă, din câte se știe, desfășurată în orizontul de timp viitor, parțial incert, care induce variabile de tip determinist – probabilistic și aleatoriu stochastic, precum și numeroși *factori de risc*.

Așadar, în calitatea sa de consumator și producător de bunuri (materiale și spiritual-culturale) și servicii omul intră inevitabil în relația cu semenii și mediul înconjurător (fizic, cultural, social, economic și de afaceri), ambele entități valorice (omul și mediul) fiind purtătoare și generatoare de *structuri și fluxuri sau rețele* sistemice de tip dual: cauză-efect și efect-cauză, adică acțiune și reacțiune sau conexiune inversă, denumită în limba engleză *feed-back*. În majoritatea situațiilor, însă, cauza nu este doar o cauză, ci și efectul alteia anterioare, iar efectul nu reprezintă numai răspunsul la o cauză oarecare, ci și cauza pentru efecte ulterioare, multiplicând riscurile.

Din această perspectivă, decizia este un proces entropic întemeiat pe concepte dinamice precum: ordonarea, polarizarea și opțiunea, cuprinderea și stăpânirea complexității și diversității entităților social-economice.

Altfel spus, demersul logic și rațional al cunoașterii și interpretării corecte a proceselor din natură și din activitatea social-economică, precum și a mecanismelor care le guvernează evoluția se desfășoară în condiții de incertitudine și risc, care, pentru mulți întreprinzători, reprezintă o provocare, un imbold motivațional. Profesorul american Peter Drucker spune că: “întreprinzătorul modern caută mereu schimbarea, ca pe o oportunitate de a investi timp și energie pentru a crea noi valori (profit și

satisfacție), asumându-și anumite riscuri”². După cum, John W. Atkison de la Universitatea din Michigan, a ajuns la concluzia că dacă probabilitatea de succes constituie 50%, atunci aceasta reprezintă o provocare pentru întreprinzătorul de succes. În cazul în care probabilitatea este mai redusă, respectiv succesul este imposibil de obținut deoarece riscul este prea ridicat, atunci întreprinzătorul renunță la ideea operaționalizării acelei afaceri; la fel se procedează și în cazul în care probabilitatea este de 100% (figura 2).

Perseverența și tenacitatea reprezintă, în astfel de împrejurări, o altă caracteristică decisivă pentru lansarea în afaceri, întrucât presupune desfășurarea activității în condiții de incertitudine.

În sistemele complexe (de exemplu Instalațiile Mari de Ardere (IMA), transformarea mulțimilor matematice X_i, Y_m, Z_n este consecința a două categorii de procese determinist-probabilistice. Pe de o parte, procese reale sau materiale (fizice): transformarea materiei prime (cărbunele) în agent termic utilizat atât pentru tehnologia obținerii apei grele, cât și pentru menajul locuitorilor, demers generator de noxe dăunătoare omului și mediului înconjurător, pe de altă parte, procese de reglare, menite să asigure buna funcționare a respectivei activități social-economice.

Spre exemplu, secțiile de producție ale unei entități economice oarecare aparțin de sfera reală, iar departamentele de conducerea proceselor de sfera informațional-decizională, astfel încât se formează două tipuri de legături: a) între mulțimea intrărilor X și obiectivele inițiale; b) între mulțimea Z și obiectivele corectate O' , cunoscute sub denumirea de funcție obiectiv sau de reacție, care asigură corespondența între cele două mulțimi X și Z . Există două sisteme de funcții de reacție: unul al sferei reale și altul al reglării. În economia reală, funcționarea normală a activității este caracterizată de funcții de reacție stochastice³ întrucât fluxurile și schimbările de stări sunt similare, de unde se poate ca, de fapt, mulțimea ieșirilor (Z) și a schimbării stărilor (Y) sunt influențate nu doar de intrarea (X), ci și de anumiți factori conjuncturali, întâmplători cum sunt prețul resurselor și al produselor rezultate, care nu întotdeauna determină univoc ieșirile Z și schimbarea stării Y , dar mențin un grad ridicat al incertitudinii și riscului.

² Drucker P., *Inovația și sistemul antreprenorial*, Editura Enciclopedică, București, 1999

³ Odobleja Ștefan, *Psihologia consonantistă și cibernetica*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1978.

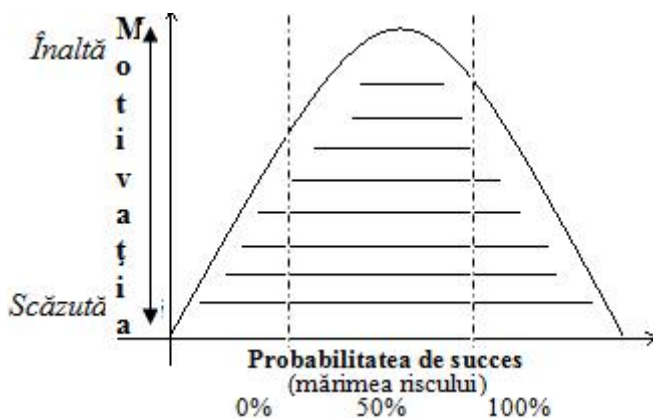

Fig. 2 Riscul și motivația

Prin urmare, în calitatea sa de producător și consumator de valori materiale și spiritual-culturale omul intră inevitabil în relații directe și indirecte cu semenii și mediul ambiant (fizic și de afaceri), raportări și interdependențe care induc subtile structuri și fluxuri sau rețele de ordin binar, dual: cauză – efect și efect – cauză, adică acțiune (cauză) – reacție (efect) sau conexiune inversă (feed-back), axiomă, paradigmă cibernetică descoperită și prezentată magistral de medicul și psihologul român Ștefan Odobleja, autorul unor lucrări monumentale apărute în Franța și România, cu zece ani înainte ca Werner Norbert să publice atât de mediatizata lucrare pentru care a primit premiul Nobel. Pentru meritele sale incontestabile în domeniu, savantul roman are recunoașterea din partea a două congrese mondiale de cibernetică de precursor, pionier în cibernetică. În perspectiva logicii simbolice (matematice), conexiunile inverse se manifestă sub forma unor axiome, paradigme predictibile și demonstrabile, care permit împrumutul de principii și teorii dintr-un domeniu în altul, pentru a facilita cunoașterea mai aprofundată a metabolismului social-economic.

Preocuparea pentru abordarea praxiologică (teoria generală a acțiunii umane) a problemelor reale și a provocărilor care confruntă omenirea la început de nou secol și mileniu este precumpănitor stimulată de cerința unei dezvoltări sociale organice, armonioase, neconflictuale, pentru a nu vulnerabiliza și mai mult echilibrele, din cât se știe stări posibile și probabile în continuă mișcare, deci, relative, temporale (figura 3).

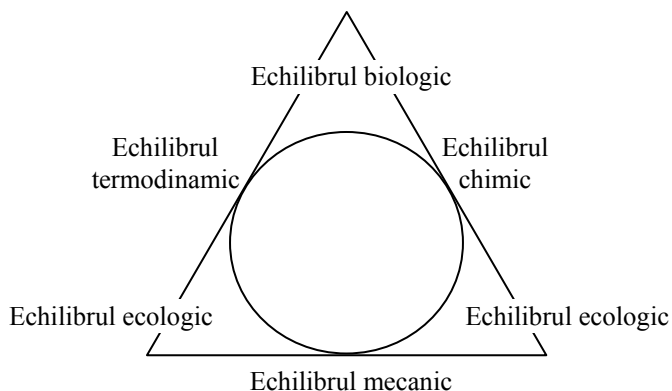

Fig. 3 Echilibre relative, temporale

Ca sistem organizațional, entitatea economică examinată este parte a unui sistem mai mare, numit mediu (înconjurător, de afaceri, etc.), a cărui funcționalitate generează două categorii de riscuri: în mediul intern și în mediul extern și, prin definiție, riscul reprezintă incapacitatea sistemelor de producție de a se adapta, în timp util și cu costurile cele mai mici, la variația condițiilor de mediu, care poate fi studiat și cuantificat cu ajutorul analizei de sensibilitate. Prin urmare, analiza de sensibilitate constituie parte integrantă a oricărei soluții metodologice de evaluare financiară a investițiilor (productive) și de măsurare a riscului în corelație directă cu rentabilitatea, în care cele patru categorii de parametri sunt incerti (tabelul 1).

Tabelul 1

Utilizări ale analizei de sensibilitate⁴

Categorie	Detalierea situației în care se utilizează
1. Adoptarea deciziei sau elaborarea de recomandări pentru luarea deciziei	1. Testarea fiabilității unei soluții optime 2. Identificarea valorilor critice, a valorilor-prag sau a valorilor în punctual critic, unde strategia optimă se modifică. 3. Identificarea valorilor senzitive sau importante 4. Investigarea soluțiilor sub-optime 5. Dezvoltarea de recomandări flexibile care depind de circumstanțe 6. Compararea valorilor obținute în urma adoptării unor decizii strategice simple cu cele obținute în urma adoptării de decizii strategice complexe

⁴ Cișmașu Irina-Daniela, *Riscul. Element în funcționarea deciziei: concept, metode, aplicații*, Editura Economică, București.

2. Mijloc de comunicare	<ol style="list-style-type: none"> 1. Elaborarea de recomandări credibile, clare, imperative și stimulante 2. Acordarea permisiunii factorului de decizie să aleagă premisele 3. Transmiterea lipsei de decizie-angajament către o altă strategie mai simplă
3. Sporirea gradului de înțelegere sau cuantificare a sistemului	<ol style="list-style-type: none"> 1. Estimarea legăturilor dintre variabilele de intrare și cele de ieșire 2. Înțelegerea legăturilor dintre variabilele de intrare și cele de ieșire 3. Dezvoltarea de noi ipoteze pentru testare
4. Dezvoltarea modelului propus pentru studiul unui fenomen economic	<ol style="list-style-type: none"> 1. Testarea validității sau acurateții modelului 2. Identificarea erorilor din model 3. Simplificarea modelului 4. Calibrarea modelului 5. Adaptarea la situații de tipul datelor lipsă sau mai puțin consistente ca și conținut informațional 6. Stabilirea de priorități în obținerea informației

În eventualitatea în care parametrii sunt incerți, înseamnă că analiza de sensibilitate poate furniza informații extrem de valoroase.

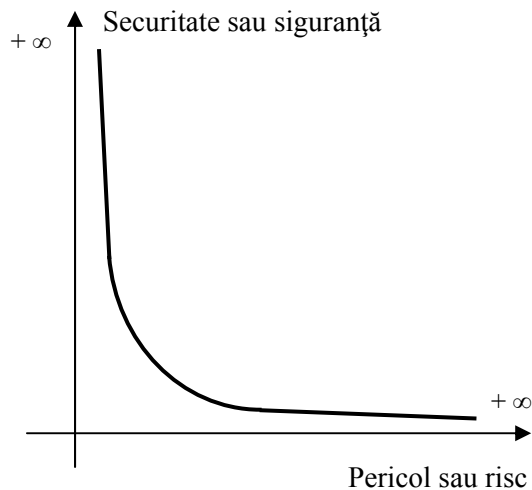

Figura 4 Relația risc - siguranță